

Фізична культура і спорт

УДК 796.015.132:378.147:005.94:004(477)

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.19002565>

Структурно-функціональна модель формування та реалізації освітніх програм у системі антидопінгової діяльності у спорті в Україні

Дугчак Мирослав Васильович

доктор наук з фізичного виховання та спорту, професор,
професор кафедри оздоровчо-рекреаційної рухової активності,
Національний університет фізичного виховання і спорту України,
вул. Фізкультури, 1, Київ, Україна, 03150

<https://orcid.org/0000-0001-6823-272X>

Коваль Катерина Олександрівна

аспірантка кафедри оздоровчо-рекреаційної рухової активності,
Національний університет фізичного виховання і спорту України,
вул. Фізкультури, 1, Київ, Україна, 03150

<https://orcid.org/0009-0009-3155-2645>

Прийнято: 12.02.2026 | Опубліковано: 28.02.2026

***Анотація.** У статті обґрунтовано актуальність розроблення структурно-функціональної моделі формування та реалізації освітніх програм у системі антидопінгової діяльності у спорті в Україні. Підкреслено, що в умовах імплементації положень Всесвітнього антидопінгового кодексу та Міжнародного стандарту з освіти антидопінгова освіта набуває статусу системоутворювального чинника профілактики порушень і формування культури «чистого спорту». Актуалізація проблеми зумовлена необхідністю*

переходу від фрагментарних освітніх заходів до цілісної, науково обґрунтованої системи, здатної забезпечити безперервність, адаптивність і результативність освітнього процесу. **Методи:** системний аналіз, структурно-функціональний аналіз, контент-аналіз нормативних документів, соціальне моделювання. **Результати.** Представлено структурно-функціональну модель, що охоплює взаємопов'язані блоки: цільовий, нормативно-інституційний, блок цільових груп, організаційно-методичний, мотиваційно-комунікативний, технологічний, оцінювально-результативний і корекційно-адаптивний. Обґрунтовано функціональне призначення кожного блоку та їх інтеграцію в єдину керовану систему. Визначено стратегічні цілі та завдання антидопінгової освіти, охарактеризовано механізми розроблення змісту програм, диференціації за цільовими групами, використання сучасних освітніх технологій, моніторингу й оцінювання результативності. Модель характеризується циклічністю, що забезпечує її гнучкість, здатність до самокорекції та сталого розвитку в умовах змін зовнішнього середовища.

Висновки. Запропонована структурно-функціональна модель формування та реалізації освітніх програм у системі антидопінгової діяльності у спорті в Україні забезпечує узгодженість цілей, змісту, технологій та механізмів оцінювання. Модель характеризується циклічністю функціонування та створює передумови для сталого розвитку системи антидопінгової освіти в умовах змін зовнішнього середовища.

Ключові слова: структурно-функціональна модель; антидопінгова освіта; освітні програми; спортсмени, чистий спорт.

Structural Functional Model for the Formation and Implementation of Educational Programs in the Anti-Doping System in Sport in Ukraine

Myroslav Dutchak

Doctor of Sciences in Physical Education and Sport, Professor of the Department of Health and Recreational Physical Activity, National University of Ukraine on Physical Education and Sport, Fizkultury Str., 1, Kyiv, Ukraine, 03150,
mdutchak@uni-sport.edu.ua <https://orcid.org/0000-0001-6823-272X>

Kateryna Koval

Postgraduate student of the Department of Health and Recreational Physical Activity, National University of Physical Education and Sports of Ukraine,
1 Fizkultury Street, Kyiv, 03150, Ukraine
koval.nadc@gmail.com <https://orcid.org/0009-0009-3155-2645>

Abstract. The article substantiates the relevance of developing a structural and functional model for the formation and implementation of educational programs within the anti-doping system in sport in Ukraine. It is emphasized that in the context of implementing the provisions of the World Anti-Doping Code and the International Standard for Education, anti-doping education acquires the status of a system-forming factor in the prevention of rule violations and the promotion of a “clean sport” culture. The urgency of the issue is обусловлено by the need to move from fragmented educational activities to a comprehensive, scientifically grounded system capable of ensuring the continuity, adaptability, and effectiveness of the educational process. **Methods:** systemic analysis, structural and functional analysis, content analysis of regulatory documents, and social modeling. **Results.** A structural and functional model comprising interrelated blocks is presented: target-oriented, regulatory and institutional, target groups, organizational and methodological, motivational and communicative, technological, evaluative and result-oriented, and corrective and adaptive. The functional purpose of each block and their integration into a unified

управляемая system are substantiated. The strategic goals and objectives of anti-doping education are defined; mechanisms for developing program content, differentiation according to target groups, application of modern educational technologies, monitoring, and evaluation of effectiveness are characterized. The model is cyclical in nature, ensuring its flexibility, capacity for self-correction, and sustainable development under changing external conditions.

Conclusions. The proposed structural and functional model for the formation and implementation of educational programs within the anti-doping system in sport in Ukraine ensures the alignment of goals, content, technologies, and evaluation mechanisms. The model is characterized by cyclical functioning and creates preconditions for the sustainable development of the anti-doping education system in a changing external environment.

Keywords: structural and functional model; anti-doping education; educational programs; athletes; clean sport.

Постановка проблеми. Антидопінгова освіта розглядається як один із провідних інструментів забезпечення доброчесності у спорті, оскільки спрямована на формування обізнаності та відповідальної поведінки учасників спортивного процесу. Її зміст охоплює систему освітніх заходів і знань, що забезпечують виконання положень Всесвітнього антидопінгового кодексу та Міжнародного стандарту з освіти Всесвітнього антидопінгового агенства [1, 27]. Ці документи регламентують правила і принципи боротьби з допінгом. На сучасному етапі розвитку антидопінгової діяльності освітня складова зазнає суттєвої трансформації: від виконання допоміжної функції інформаційного забезпечення контрольних процедур вона поступово набуває статусу системоутворювального елемента, спрямованого на превенцію порушень антидопінгових правил та утвердження культури «чистого спорту» як базової цінності спортивної спільноти.

Освіта у цій сфері не лише інформує про заборонені речовини і методи, а й формує ціннісні орієнтації, етичні установки та навички відповідальної

поведінки, здатність діяти за встановленими процедурами (допінг-контроль, дозвіл на терапевтичне використання, робота з ADAMS тощо). Тому освіта є інструментом довгострокової профілактики, що впливає на поведінку учасників спорту [28].

У національному контексті розвиток антидопінгової освіти супроводжується низкою системних викликів. Необхідною є гармонізація з міжнародними стандартами, впровадження цифрової трансформації освітнього процесу та забезпечення стабільності програм у складному соціально-економічному середовищі [3]. Важливим залишається посилення міжінституційної координації між національним антидопінговим органом, спортивними федераціями, закладами освіти та клубами.

Окремі освітні програми не гарантують системності, узгодженості й довготривалої ефективності. Фрагментарність, різний рівень залучення цільових груп і недостатня інтеграція освітніх елементів у спортивну підготовку створюють додаткові виклики [6, 8]. Це показує потребу цілісного концептуального підходу до створення та реалізації антидопінгових освітніх програм.

У цьому контексті актуалізується необхідність переходу від опису окремих заходів до побудови науково обґрунтованої моделі, здатної інтегрувати цілі, нормативні засади, організаційні механізми, технології реалізації та інструменти оцінювання результативності в єдину керовану систему. Структурно-функціональний підхід є методологічно доцільним для вирішення цього завдання, оскільки дозволяє поєднати структурний вимір системи (виокремлення ключових блоків) із функціональним (визначення їх ролі та взаємозв'язків у логіці формування й реалізації освітніх програм).

Таким чином, наукова проблема полягає в обґрунтуванні структурно-функціональної моделі формування та реалізації освітніх програм у системі антидопінгової діяльності у спорті в Україні, яка забезпечує цілісність, адаптивність та відповідність міжнародним стандартам з урахуванням національної специфіки.

У вітчизняному науковому просторі проблема антидопінгової освіти лише формується як окремий дослідницький напрям. Традиційно увага фахівців зосереджувалася переважно на правових, організаційних і процедурних аспектах допінг-контролю. Освітній компонент розглядався як супровідний елемент системи. Питання цілісного концептуального проектування системи антидопінгової освіти залишається недостатньо розробленим [7]. Дискусія щодо переходу від фрагментарних заходів до інтегрованої, безперервної та багаторівневої освітньої політики лише набуває розвитку. Впровадження міжнародних стандартів робить освіту дедалі важливішою для стійкості й ефективності національної антидопінгової політики [3]. Це зумовлює потребу в поглибленні наукового аналізу антидопінгової освіти як системного явища.

У міжнародному дискурсі спостерігається тенденція до інституціоналізації освітньої складової антидопінгової політики, що пов'язано з імплементацією нової редакції Міжнародного стандарту з освіти [29]. Наразі відбувається поступовий перехід від карально-контрольної до превентивно-ціннісної моделі протидії допінгу, а розвиток антидопінгової освіти інтегрується у системний підхід до управління доброчесністю у спорті. У звітах і аналітичних матеріалах глобальних структур – World Anti-Doping Agency, International Testing Agency та iNADO – освіта визначається як обов'язкова складова національних антидопінгових програм [15, 16, 28]. Особлива увага зосереджена на уніфікації освітніх вимог, впровадженні електронних навчальних платформ (наприклад, ADEL), а також інтеграції антидопінгових модулів у формальну освіту [23]. Разом із цим, у ряді досліджень зазначено, що ефективність підходів залежить від культурних, соціальних та організаційних особливостей країни, що зумовлює необхідність адаптації міжнародних моделей до національного середовища [25].

Порівняльний аналіз практик країн із розвиненою антидопінговою інфраструктурою свідчить про наявність сталих освітніх систем, побудованих на принципах обов'язковості, багаторівневості та технологічної підтримки [12]. Освітні програми інтегруються у систему підготовки спортсменів, супроводжуються цифровими ресурсами, диференціюються за цільовими

групами й координуються національними агентствами. Наукові публікації підкреслюють, що саме превентивно-освітня стратегія сприяє формуванню довготривалої культури «чистого спорту», тоді як каральні механізми не забезпечують стійких поведінкових змін у суб'єктів спортивної діяльності [13, 14].

Національна система антидопінгової освіти характеризується меншою інтегрованістю, обмеженою технологічною підтримкою і нерівномірним охопленням учасників спортивного процесу. Разом з тим, науковці відзначають наявність ресурсів для модернізації: нині відбувається розвиток цифрових інструментів навчання, посилення етичної складової, удосконалення підготовки тренерів і викладачів, а також запровадження обов'язкових освітніх компонентів у межах спортивної підготовки [7, 6].

У сучасних дослідженнях дедалі чіткіше окреслюється теза про те, що результативна протидія допінгу неможлива без системної, безперервної та багаторівневої освітньої роботи. Освіта має бути спрямована не лише на інформування, а й на формування ціннісних орієнтирів, професійної відповідальності та педагогічної культури суб'єктів спортивного процесу [22]. Перехід до моделі, в якій освітня профілактика стає домінуючим елементом антидопінгової політики, розглядається як стратегічний вектор розвитку галузі.

Таким чином, аналіз наукових джерел дозволяє констатувати наявність значного масиву досліджень щодо окремих аспектів антидопінгової освіти – нормативного забезпечення, цифровізації, методичних підходів, оцінювання ефективності. Проте питання цілісного структурно-функціонального проектування системи формування та реалізації освітніх програм, здатної інтегрувати міжнародні стандарти з національними умовами, залишається недостатньо розробленим. Саме ця прогалина визначає актуальність подальшого наукового пошуку.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. По-перше, відсутньою залишається науково обґрунтована структурно-функціональна модель, яка б систематизувала цілі, суб'єктів, механізми реалізації та

інструменти оцінювання антидопінгової освіти в єдиній управлінській логіці. Наявні дослідження розкривають окремі аспекти змісту й організації навчання, однак не визначають архітектуру їх взаємодії та функціонального призначення в межах національної системи. По-друге, недостатньо опрацьованим є питання інтеграції міжнародних освітніх стандартів у національне освітнє та спортивне середовище з урахуванням ресурсних, інституційних і соціокультурних особливостей України. По-третє, потребує теоретичного осмислення механізм забезпечення керованості та адаптивності антидопінгової освіти: визначення точок управлінського впливу, алгоритмів зворотного зв'язку та процедур корекції програм відповідно до змін зовнішнього середовища. Нерозв'язаною також залишається проблема узгодження стратегічних цілей превентивної політики з операційними форматами навчання та показниками результативності. Саме розроблення структурно-функціональної моделі покликане подолати зазначені розриви, забезпечивши цілісність, ієрархічну впорядкованість і функціональну взаємодію компонентів системи антидопінгової освіти.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета статті – теоретично обґрунтувати та концептуально спроектувати структурно-функціональну модель формування та реалізації освітніх програм у системі антидопінгової діяльності у спорті в Україні, визначивши її структурні блоки, функціональні взаємозв'язки та механізми забезпечення цілісності, керованості й адаптивності освітнього процесу.

Відповідно до поставленої мети визначено такі завдання:

1. Проаналізувати теоретико-методологічні підходи до моделювання освітніх систем та обґрунтувати доцільність застосування структурно-функціонального підходу в контексті антидопінгової освіти.
2. Визначити структурні компоненти (блоки) моделі формування та реалізації антидопінгових освітніх програм з урахуванням міжнародних стандартів і національної специфіки.
3. Окреслити функціональне призначення кожного блоку та встановити їх взаємозв'язки у логіці цілісного освітнього процесу.

4. Обґрунтувати механізми зворотного зв'язку, оцінювання результативності та корекції освітніх програм як елементів адаптивності системи.

5. Визначити проєктні орієнтири для практичної імплементації моделі в діяльність національної системи антидопінгової освіти.

Очікуваний науковий внесок полягає у:

- концептуалізації антидопінгової освіти як цілісної керованої підсистеми національної антидопінгової політики;
- систематизації її структурних компонентів та визначенні їх функціональної ролі;
- обґрунтуванні механізмів інтеграції міжнародних освітніх стандартів у національний контекст;
- формуванні теоретичної основи для подальшої апробації та практичного впровадження структурно-функціональної моделі формування та реалізації освітніх програм.

Виклад основного матеріалу дослідження. Передумови формування структурно-функціональної моделі антидопінгової освіти у спорті в Україні формуються насамперед у нормативно-правовій площині: міжнародні конвенційні зобов'язання (Рада Європи, ЮНЕСКО) та акти глобального регулювання у сфері антидопінгу задають рамкові принципи обов'язковості, безперервності, міжсекторальної координації й звітності, тоді як національні документи конкретизують компетенції суб'єктів і загальні вимоги до освітньої політики у сфері «чистого спорту». Державна стратегія розвитку фізичної культури і спорту до 2028 року закріплює пріоритет інтеграції України у глобальну антидопінгову систему та передбачає імплементацію міжнародних стандартів, координаційні механізми і формування нетерпимості до допінгу в усіх сегментах спортивного руху [2]. Разом із тим, попри відносну розвиненість нормативної бази, вона переважно створює загальні рамки, залишаючи недостатньо визначеними процедурні механізми координації, моніторингу якості та оцінювання результативності освітніх програм.

Організаційні передумови пов'язані з наявністю інституційної архітектури, у центрі якої функціонує Національний антидопінговий центр як головний координатор планування, реалізації та методичного супроводу освітніх заходів, а також як суб'єкт міжнародної взаємодії й комунікаційної політики. Додатковим інструментом узгодження державної політики виступає Національна платформа з боротьби з допінгом як міжвідомчий координаційний формат за участі ключових міністерств, силових органів, НАДЦ та лабораторії. Водночас взаємодія з федераціями, НОК, закладами освіти, медичними установами та медіасередовищем має переважно проєктний характер і не забезпечує стабільної вертикалі планування та спільної відповідальності за освітні результати; обмеженою залишається і прозорість оцінювання виконання зобов'язань на рівні федерацій [3].

Соціально-практичні передумови визначаються, з одного боку, зростанням запиту цільових груп на прикладні знання (медичні, правові, процедурні та етичні аспекти) і на сучасні формати навчання (цифрові, інтерактивні, симуляційні, кейсові), а з іншого – наявністю дисбалансів у доступі до освіти та її змістовій структурі [4, 8]. Освітнє охоплення залишається нерівномірним (пріоритет міжнародного рівня за рахунок національного/регіонального/аматорського сегментів і молоді), домінують традиційні лекційні підходи, а механізми єдиного планування, звітності та порівнюваного вимірювання результативності не сформовані. Додатковим аргументом на користь посилення превентивного освітнього компонента є динаміка порушень антидопінгових правил, що вказує на необхідність системної профілактики, спрямованої на зниження ненавмисних порушень та підвищення компетентності спортсменів і персоналу [9, 10].

Узагальнення зазначених передумов обґрунтовує перехід від розрізнених освітніх ініціатив до інтегрованого моделювання антидопінгової освіти як керованої системи. Саме структурно-функціональна модель покликана забезпечити узгодження нормативних вимог із національним контекстом, визначити ролі й взаємозв'язки суб'єктів, стандартизувати логіку проєктування

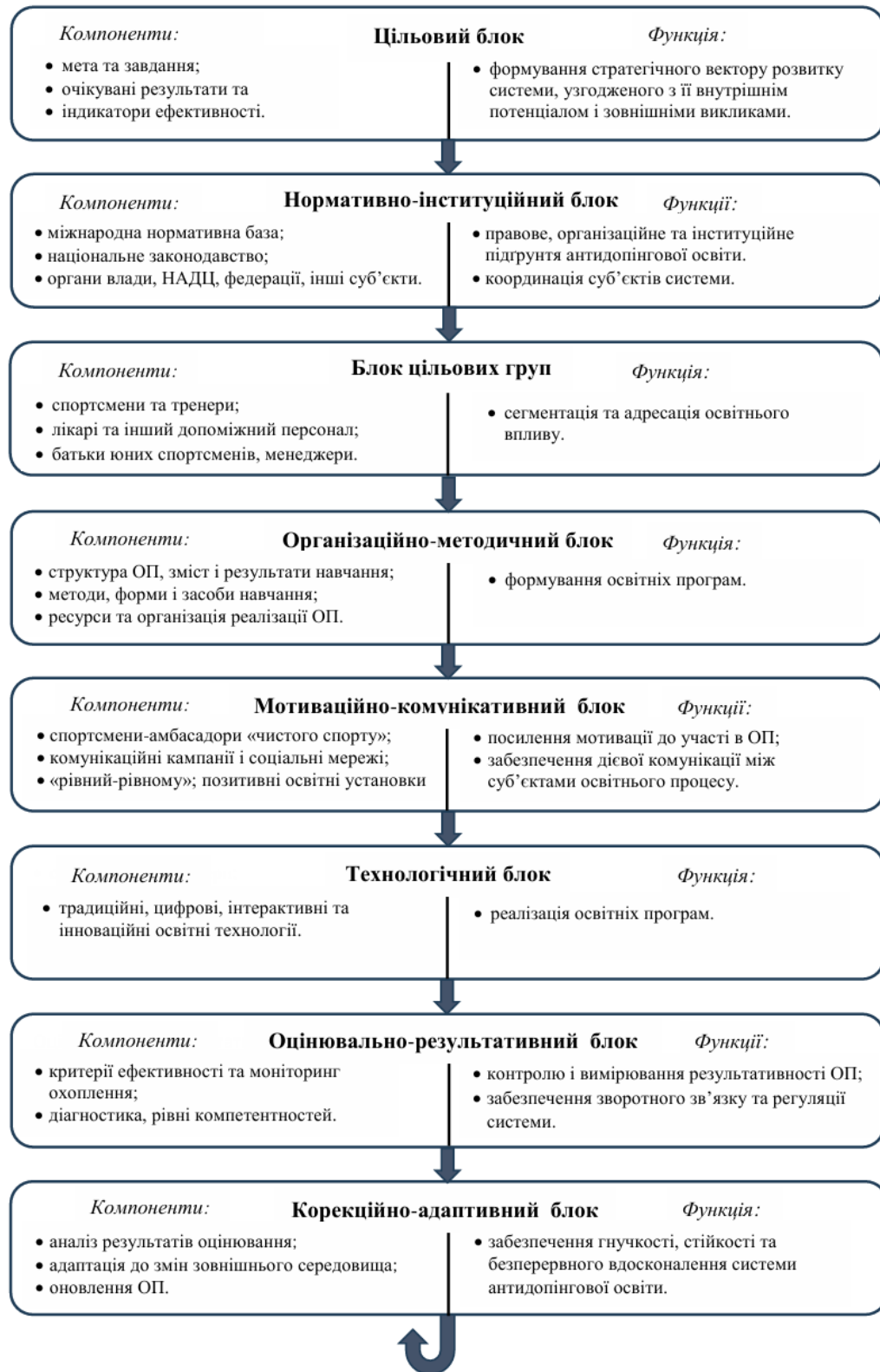
програм і запровадити цикл «планування – реалізація – оцінювання – корекція», необхідний для сталого розвитку антидопінгової освіти в Україні.

У зазначених умовах структурно-функціональний підхід постає як концептуально продуктивний інструмент, оскільки дозволяє розглядати антидопінгову освіту не як сукупність розрізнених заходів, а як впорядковану систему взаємопов'язаних елементів. Він передбачає одночасне визначення композиції системи (її складових та їх ієрархії) та аналіз способу їх взаємодії в межах єдиного освітнього циклу. Застосування такого підходу дає змогу не лише окреслити елементи антидопінгової освітньої системи, але й виявити логіку їх послідовного функціонування, встановити причинно-наслідкові зв'язки між етапами, окреслити управлінські «вузли» впливу та сформувати механізми зворотного зв'язку і корекції з урахуванням динаміки зовнішнього середовища.

Запропонована структурно-функціональна модель формування та реалізації антидопінгових освітніх програм (Рис. 1) вибудовується як цілісна багаторівнева система, що інтегрує нормативні, організаційні, змістові, технологічні та оціночні компоненти. Її архітектура передбачає виокремлення взаємопов'язаних блоків, кожен з яких виконує визначену функцію в загальній логіці планування, реалізації та моніторингу освітнього процесу. Її побудова зумовлена необхідністю переходу від фрагментарних просвітницьких заходів до системно впорядкованої, безперервної та керованої освітньої діяльності, здатної забезпечити формування стійкої культури «чистого спорту» та мінімізувати ризики порушень антидопінгових правил. Модель репрезентує антидопінгову освіту як відкриту, багаторівневу соціально-педагогічну систему, функціонування якої забезпечується взаємодією цільових, нормативних, організаційних, технологічних і оцінювальних компонентів.

Рисунок 1

Структурно-функціональна модель формування та реалізації антидопінгових освітніх програм

Джерело: власна розробка авторів

Концептуальною основою моделі виступає визначення стратегічної мети антидопінгової освіти, що полягає у забезпеченні функціонування цілісної системи освітніх програм, спрямованих на підвищення рівня обізнаності суб'єктів спортивної діяльності, формування відповідальної поведінки та стійкого неприйняття допінгу як засобу досягнення спортивного результату. Відповідно до цього цілепокладання модель орієнтована не лише на трансляцію нормативної інформації, а передусім на формування антидопінгових компетентностей, які поєднують когнітивний, діяльнісний та ціннісний компоненти. Такий підхід дозволяє розглядати антидопінгову освіту як превентивний механізм, інтегрований у систему управління спортом і спрямований на довгострокову трансформацію поведінкових установок.

Нормативно-інституційний вимір моделі забезпечує її легітимність і стабільність, оскільки спирається на положення Всесвітнього антидопінгового кодексу, міжнародних стандартів ВАДА та національного законодавства у сфері фізичної культури і спорту. У межах цієї складової визначаються повноваження та сфери відповідальності ключових суб'єктів антидопінгової освіти – Національного антидопінгового центру, центральних органів виконавчої влади, спортивних федерацій, закладів освіти та інших інституцій. Саме нормативно-інституційна складова створює рамкові умови для узгодженості управлінських рішень, координації дій і забезпечення безперервності освітнього процесу, водночас залишаючи можливість адаптації міжнародних вимог до національного контексту.

Адресність і соціальна релевантність моделі забезпечуються через орієнтацію на широке коло цільових груп, залучених до спортивної діяльності. Антидопінгова освіта розглядається як спільна відповідальність спортсменів різного рівня підготовки, тренерів, лікарів, управлінського персоналу спортивних організацій, студентів профільних закладів освіти та інших учасників спортивного процесу. Такий підхід унеможливорює звуження освітнього впливу до окремої категорії суб'єктів і формує єдине ціннісно-

інформаційне поле, у межах якого антидопінгові норми сприймаються як невід'ємний компонент професійної діяльності.

Організаційно-методичний блок виконує системоутворювальну функцію в межах структурно-функціональної моделі, оскільки саме на цьому рівні здійснюється проєктування змісту, структури та організаційних параметрів антидопінгових освітніх програм. Його призначення полягає у забезпеченні науково обґрунтованого, стандартизованого й водночас адаптивного підходу до формування програм з урахуванням вимог Міжнародного стандарту з освіти ВАДА, національного законодавства, результатів емпіричних досліджень і специфіки цільових груп. У межах цього блоку визначаються логіка та ієрархія навчальних модулів, очікувані результати навчання, добираються адекватні форми, методи й засоби реалізації, що забезпечують поєднання формальної, неформальної та інформальної освіти, а також орієнтацію на формування не лише знань, а й стійких поведінкових установок.

Водночас організаційно-методичний блок передбачає планування ресурсного забезпечення й організаційних умов впровадження програм, що гарантує їх реалістичність і сталість функціонування. Йдеться про узгодження кадрових, фінансових, матеріально-технічних і цифрових ресурсів із визначеними цілями та змістом навчання, оптимізацію форматів з урахуванням обмеженості фінансування, а також адаптацію міжнародних освітніх ресурсів до національного правового й соціокультурного контексту. У такий спосіб цей блок забезпечує перехід від стратегічних орієнтирів моделі до безпосередньої реалізації освітніх програм, мінімізує виявлені системні слабкості та створює методичне підґрунтя для ефективного функціонування всієї системи антидопінгової освіти.

Технологічна реалізація моделі передбачає поєднання традиційних і цифрових форм навчання, що відповідає сучасним тенденціям розвитку освіти та дозволяє забезпечити масштабованість і доступність освітніх програм. Використання інтерактивних методів, ситуаційного моделювання, симуляційних вправ і цифрових платформ сприяє переходу від інформаційно-репродуктивного

навчання до формування здатності застосовувати антидопінгові знання в реальних умовах спортивної діяльності. Адаптація міжнародних освітніх ресурсів до українського нормативного й соціокультурного середовища забезпечує контекстуальну релевантність навчального матеріалу та підвищує його практичну цінність.

Важливим елементом моделі є оцінювально-результативна складова, яка забезпечує управління якістю антидопінгової освіти. Оцінювання ефективності освітніх програм здійснюється на основі системи критеріїв і показників, що дозволяють вимірювати рівень сформованості антидопінгових компетентностей за ціннісно-мотиваційним, діяльнісно-поведінковим і рефлексивним вимірами. Поєднання внутрішніх освітніх індикаторів із зовнішніми показниками антидопінгової практики створює можливість комплексної інтерпретації результатів і визначення реального впливу освітніх заходів на дотримання правил. Узагальнення результатів у вигляді рівнів сформованості компетентностей забезпечує основу для прийняття управлінських рішень щодо подальшого вдосконалення програм.

Корекційно-адаптивний механізм, закладений у логіку моделі, надає їй динамічного характеру та дозволяє реагувати на зміни нормативного середовища, оновлення міжнародних стандартів і соціально-економічні виклики. Результати оцінювання розглядаються не як завершення освітнього процесу, а як підстава для його уточнення й оновлення, що забезпечує циклічність функціонування системи. Такий підхід відповідає принципам управління складними соціальними системами та створює умови для сталого розвитку антидопінгової освіти.

Отже, запропонована структурно-функціональна модель формування та реалізації освітніх програм у системі антидопінгової діяльності у спорті в Україні репрезентує антидопінгову освіту як інтегровану, багаторівневу та керовану систему, що поєднує стратегічні орієнтири, нормативне забезпечення, організаційні механізми, сучасні педагогічні технології та інструменти оцінювання результативності. Її впровадження створює передумови для

підвищення ефективності превентивної роботи, формування антидопінгової культури та зміцнення довіри до національної системи спорту в контексті міжнародних зобов'язань України.

Висновки. Теоретичне обґрунтування структурно-функціональної моделі формування та реалізації освітніх програм у системі антидопінгової діяльності у спорті в Україні дозволило концептуалізувати антидопінгову освіту як інтегровану керовану підсистему національної антидопінгової політики, спрямовану на довготривалу профілактику порушень антидопінгових правил і формування культури «чистого спорту». Запропонована модель відображає перехід від епізодичних інформаційних заходів до системно організованого освітнього процесу, у межах якого освітня діяльність постає не супровідним елементом контролюючих процедур, а одним із ключових механізмів забезпечення доброчесності спорту, збереження здоров'я та підвищення відповідальності суб'єктів спортивної діяльності.

У результаті моделювання визначено архітектуру взаємопов'язаних блоків, які забезпечують цілісність і внутрішню узгодженість антидопінгової освіти. Цільовий компонент задає стратегічний вектор і очікувані результати, нормативно-інституційний – забезпечує правову легітимність і організаційну сталість, блок цільових груп – визначає адресність і диференціацію освітніх впливів, організаційно-методичний – гарантує науково обґрунтоване проектування змісту та методик, мотиваційно-комунікативний – підтримує залучення й взаємодію учасників, технологічний – створює умови масштабування та цифровізації навчання, оцінювально-результативний – забезпечує вимірюваність і контроль якості, а корекційно-адаптивний – формує механізм саморегуляції системи через зворотний зв'язок. Сукупна функціональна взаємодія цих компонентів забезпечує інтеграцію нормативних вимог, освітніх цілей, організаційних механізмів і інструментів оцінювання в єдину логіку управління антидопінговою освітою.

Визначальною характеристикою моделі є її циклічний характер функціонування, що реалізується через послідовність «діагностика –

проектування – реалізація – моніторинг – корекція». Така логіка забезпечує не лише безперервність освітнього процесу, але й його адаптивність до змін зовнішнього середовища, включно з оновленням міжнародних стандартів, трансформаціями організаційної практики, ресурсними обмеженнями та соціокультурними чинниками.

Практичне значення запропонованої моделі полягає у можливості її використання як методологічної рамки для планування та координації антидопінгових освітніх програм на національному рівні, а також як інструмента узгодження відповідальності між ключовими суб'єктами системи – національним антидопінговим органом, органами центральної виконавчої влади, спортивними федераціями, закладами освіти та іншими учасниками спортивного середовища. Застосування моделі здатне посилити керованість та прозорість освітньої політики, забезпечити стандартизацію підходів до змісту та технологій навчання.

Перспективи подальших досліджень пов'язані з апробацією моделі в діяльності суб'єктів антидопінгової освіти, уточненням критеріїв та індикаторів результативності для різних цільових груп і рівнів спортивної підготовки, а також з розробленням валідних інструментів моніторингу сформованості антидопінгових компетентностей. Окремого наукового опрацювання потребують питання інституціоналізації міжвідомчої координації, механізмів забезпечення обов'язковості освітніх компонентів у спортивній підготовці та інтеграції антидопінгових модулів у формальну освіту, що у сукупності визначатиме сталість і довгострокову ефективність реалізації структурно-функціональної моделі в Україні.

Список використаних джерел

1. Всесвітній антидопінговий кодекс. 2021. URL: https://mms.gov.ua/storage/app/sites/16/Antidopingova_dijalnist/vsesvitniy-antidopinogviy-kodeks.pdf

2. Кабінет Міністрів України. Про затвердження Стратегії розвитку фізичної культури і спорту на період до 2028 року : постанова від 4 листопада 2020 р. № 1089. Київ, 2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1089-2020-%D0%BF#Text>
3. Коваль К. О., Дутчак М. В. Характеристика внутрішнього і зовнішнього середовищ системи антидопінгової освіти в Україні. *Педагогічна Академія: наукові записки*. 2025. № 24. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.17653563>
4. Коваль К. О., Дутчак М. В. Особливості антидопінгової освіти у спорті в Україні (на матеріалі опитування спортсменів). *Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини*. 2025. Випуск 30, № 4. С. 232–239. DOI: [https://doi.org/10.32626/2309-8082.2025-30\(4\).232-23](https://doi.org/10.32626/2309-8082.2025-30(4).232-23).
5. Коваль К. О., Дутчак М. В. Антидопінгова освіта у спорті: оцінка стану та перспектив розвитку в Україні (за результатами опитування тренерів). *PHYSICAL CULTURE AND SPORT: SCIENTIFIC PERSPECTIVE*. 2026. №4, С. 24-32. DOI: <https://doi.org/10.31891/pcs.2025.4.3>
6. Лазурко Ю. М., Пітин М. П., Еделєв О. С. Зміст науково-методичного обговорення антидопінгової діяльності у спорті. *Olympicus : науковий журнал*. 2024. № 3. С. 80-87. URL: <http://dspace.pdpu.edu.ua/handle/123456789/21458>
7. Павлюк Є., Антонюк О., Павлюк О. До проблеми використання заборонених препаратів в олімпійському та професійному спорті. *Physical Culture and Sport: Scientific Perspective*. 2025. Т. 2, № 1. С. 45-52. DOI: [https://doi.org/10.31891/pcs.2025.1\(1\).68](https://doi.org/10.31891/pcs.2025.1(1).68).
8. Паришкура Ю. В., Пивоваров А. А., Черезов Ю. О., Лукачина А. В. Освітня обізнаність студентів про використання допінгу у спортивній та фітнес-діяльності. *Олімпійський та паралімпійський спорт*. 2025. Вип. 3. DOI: <https://doi.org/10.32782/olimpspu/2025.3.18>
9. Річний звіт 2024. Національний антидопінговий центр. 2024. Режим доступу: <https://nadc.gov.ua/storage/app/sites/1/docs/Zvity/%D0%97%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%B8%202024/nadts-2024-2.pdf>

10. Річний звіт 2025. Національний антидопінговий центр. 2025. Режим доступу:

<https://nadc.gov.ua/storage/app/sites/1/%D0%A4%D0%BE%D1%82%D0%BE%2025/%20%D0%9D%D0%90%D0%94%D0%A6%202025.pdf>

11. Шинкарук О. А. Допінг у кіберспорті: виклики, підходи й перспективи правового врегулювання. *Спортивна медицина і фізична реабілітація*. 2025. № 1. С. 45-54. DOI: <https://doi.org/10.32782/spmed.2025.1.5>

12. Хіменес Х., Пітин М., Задорожна О., Стельмах Ю. Актуальні стратегії антидопінгової освіти національного рівня (приклад Німеччини, Норвегії, Австралії та України) // Академічні візії. 2025. № 42. С. 1–11. URL: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/1951>

13. Gatterer K, Gumpenberger M, Overbye M, Streicher B, Schobersberger W, Blank C. An evaluation of prevention initiatives by 53 national anti-doping organizations: Achievements and limitations. *Journal of Sport and Health Science*. 2020. 9(3). P. 228-239. DOI: [10.1016/j.jshs.2019.12.002](https://doi.org/10.1016/j.jshs.2019.12.002)

14. Hurst P., King A., Massey K., Kavussanu M., Ring C. A national anti-doping education programme reduces doping susceptibility in British athletes. *Psychology of Sport and Exercise*. 2023. Vol. 69. Article 102512. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.psychsport.2023.102512>

15. iNADO 2021: Annual Report. 2021. 18 p. URL: https://www.inado.org/fileadmin/What_we_do/Annual_Report_2021_FINAL.pdf

16. International Testing Agency (ITA). Education Programmes & Resources. URL: <https://ita.sport/what-we-do/education/>

17. Naughton M., Salmon P. M., Kerhervé H. A., Mclean S. M. Applying a systems thinking lens to anti-doping: A systematic review identifying the contributory factors to doping in sport. *Journal of Sports Sciences*. 2024. 43(1). P. 1-15. DOI: <https://doi.org/10.1080/02640414.2024.2306056>

18. Prabhakaran K., Guru C. S., Mohan P., Datta K. How aware are we about doping in sports? : A cross-sectional pilot survey of doctors. *Medical Journal Armed*

Forces India. 2024. Vol. 81. Is. 2. P. 177-184. DOI:
<https://doi.org/10.1016/j.mjafi.2024.04.015>

19. Petróczi A., Boardley I. D. The Meaning of “Clean” in Anti-doping Education and Decision Making: Moving Toward Integrity and Conceptual Clarity. *Frontiers in Sports and Active Living*. 2022. Vol. 4. DOI:
<https://doi.org/10.3389/fspor.2022.869704>

20. Safer Care Victoria. Pareto charts and the 80/20 rule. 2024. URL:
<https://www.safercare.vic.gov.au/sites/default/files/2024-10/16.%20Pareto%20Charts.pdf>

21. Sinkovic A., Pivalica D., Pivalica B., Jukic I., Sekulic D. Evaluating an Anti-Doping Education Program for Athlete Support Personnel: Knowledge Gains Without Behavioral Shift. *Sport Mont Journal*. 2025. 23(03). P. 127-133. DOI: [10.26773/smj.251018](https://doi.org/10.26773/smj.251018)

22. Sipavičiūtė B., Sukys S., Dumciene A. Doping Prevention in Sport: Overview of Anti-Doping Education Programmers. *Baltic Journal of Sport and Health Sciences*. 2020. 2(117). DOI: [10.33607/bjshs.v2i117.916](https://doi.org/10.33607/bjshs.v2i117.916)

23. UK Anti-Doping. Clean Sport Hub (education & resources). URL:
<https://ukad.org.uk/education>

24. UK Anti-Doping. UKAD STRATEGIC REFRESH 2024–2026. 2024. 15 p. URL:
<https://www.ukad.org.uk/sites/default/files/2024-05/UKAD%20Strategic%20Refresh%202024%20-%202026.pdf>

25. Vakhitova, T., Pitsiladis, Y. Anti-doping education and the role of national culture. *Journal of Science and Medicine in Sport*, 2021, 24(12), 1181–1187. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jsams.2021.07.010>

26. Woolf J. R. An examination of anti-doping education initiatives from an educational perspective: Insights and recommendations for improved educational design. *Performance Enhancement & Health*. 2020. Vol. 8. Article 100178. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.peh.2020.100178>

27. World Anti-Doping Agency. International Standard for Education (ISE). 2021. 19 p. URL:

https://www.wada-ama.org/sites/default/files/resources/files/international_standard_ise_2021.pdf

28. World Anti-Doping Agency. Social Science Research Program: Final report (education emphasis). URL: https://www.wada-ama.org/sites/default/files/2025-04/2024_wada_ssr_final_report_revised.pdf

29. World Anti-Doping Agency. 2027 Code & IS Update Process - Concepts for Consideration and Feedback - ISE [Електронний ресурс]. Montréal: WADA, 2025. URL: <https://www.wada-ama.org/sites/default/files/2025-04/2027%20Code%20%26%20IS%20Update%20Process%20-%20Concepts%20for%20Consideration%20and%20Feedback%20-%20ISE.pdf>